

Mediacja jako wartościowy sposób rozwiązywania sporów

Scenariusz zajęć opracowany na zlecenie
Ośrodka Rozwoju Edukacji w Warszawie

przez
Grzegorza Borka

Materialy

**Sprawiedliwość
retrybutywna**

Komentarz [nieznany1]: 1 raz

**Sprawiedliwość
resocjalizacyjna**

**Sprawiedliwość
naprawcza**

Kodeks karny:

Komentarz [nieznany2]: 1 raz

art. 53. § 1. Sąd wymierza karę według swojego uznania, **w granicach przewidzianych przez ustawę, bacząc, by jej dolegliwość nie przekraczała stopnia winy**, uwzględniając stopień społecznej szkodliwości czynu oraz biorąc pod uwagę **cele zapobiegawcze i wychowawcze, które ma osiągnąć w stosunku do skazanego, a także potrzeby w zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa.**

§ 2. Wymierzając karę, sąd uwzględnia w szczególności motywację i sposób zachowania się sprawcy, popełnienie przestępstwa wspólnie z nieletnim, rodzaj i stopień naruszenia ciążących na sprawcy obowiązków, rodzaj i rozmiar ujemnych następstw przestępstwa, właściwości i warunki osobiste sprawcy, sposób życia przed popełnieniem przestępstwa i zachowanie się po jego popełnieniu, a zwłaszcza **staranie o naprawienie szkody lub zadośćuczynienie w innej formie społecznemu poczuciu sprawiedliwości**, a także zachowanie się pokrzywdzonego.

§ 3. Wymierzając karę sąd bierze także pod uwagę **pozytywne wyniki przeprowadzonej mediacji pomiędzy pokrzywdzonym a sprawcą albo ugode pomiędzy nimi osiągniętą w postępowaniu przed sądem lub prokuratorem.**

Kazus 1

Jan uporczywie parkuje swój samochód na trawniku sąsiada. Twierdzi, że to tylko „na chwilę”, więc nikomu nie dzieje się krzywda. Mimo tego z trawnika zrobiło się klepisko, a pobliskie drzewa zaczynają obumierać.

Komentarz [nieznany3]: 2 razy

Przykładowe rozwiązania konfliktu:

- mandat,
- kara aresztu,
- konfiskata samochodu,
- skierowanie na szkolenie z ekologii,
- skierowanie na szkolenie z empatii,
- samodzielne odtworzenie trawnika,
- zapłata odszkodowania,
- ...

Kazus 2

Anna w ciągu tygodnia ukradła ze sklepu spożywczego kilkanaście paczek słodczych o wartości około 100 zł.

Przykładowe rozwiązania konfliktu:

- mandat,
- kara aresztu,
- kara ograniczenia wolności (prace społecznie użyteczne),
- dozór kuratora,
- obcięcie ręki,
- odpracowanie szkody,
- zapłata odszkodowania,
- przeprosiny,
- ...

Kazus 3

Tomasz jechał na rowerze, gdy potrącił go Paweł, który wyjeżdżał samochodem z podporządkowanej ulicy i nie zauważył rowerzysty. Tomasz ma złamaną nogę i nie może dojeżdżać rowerem do pracy przez kilka miesięcy.

Przykładowe rozwiązania konfliktu:

- mandat,
- kara pozbawienia wolności,
- zakaz prowadzenia pojazdów,
- zapłata odszkodowania,
- przeprosiny,
- podwożenie do pracy,
- złamanie nogi sprawcy,
- ...

Kazus 4

Policja znalazła w plecaku Joanny 10 gramów marihuany, akurat w chwili, gdy Joanna wychodziła ze szkoły, w której się uczy.

Przykładowe rozwiązania konfliktu:

- mandat,
- kara pozbawienia wolności,
- skreślenie z listy uczniów,
- leczenie odwykowe,
- uczestnictwo w zajęciach o szkodliwości narkotyków,
- dozór kuratora,
- ...

Kazus 5

Dwie grupy młodych mieszkańców sąsiednich osiedli pobily się ze sobą. Przyczyną bójki był spór o miejsca siedzące w lokalu, gdzie wszyscy chcieli oglądać mecz piłkarski.

Przykładowe rozwiązania konfliktu:

- mandat,
- kara aresztu,
- zakaz stadionowy,
- uczestnictwo w zajęciach o radzeniu sobie z agresją,
- dozór kuratora,
- przeprosiny,
- pojednanie,
- ...

Komentarz [nieznany4]: Po jednym egzemplarzu na uczestnika

	Mediacja	Konferencja sprawiedliwości naprawczej	Negocjacje
Ile minimalnie osób uczestniczy?			
Co to za osoby?			
Jaki jest cel?			
Kto albo co ustala reguły?			
Kto dba o interesy stron?			
Kto decyduje o rozstrzygnięciu?			
Czy strony muszą się zgadzać co do faktów?			
Czy sprawca musi przyznać się do winy?			
Czy udział jest dobrowolny?			
Czy istnieje w polskim prawie karnym?			
Czy sprawca może potem zostać ukarany w sądzie?			

Karteczki do wycięcia do podziału na grupy eksperckie

Komentarz [nieznany5]: 1 raz

1	2	3
1	2	3
1	2	3

1○	2○	3○
1○	2○	3○
1○	2○	3○

1↑	2↑	3↑
1↑	2↑	3↑
1↑	2↑	3↑

1□	2□	3□
1□	2□	3□
1□	2□	3□

Zespół ekspercki 1

Mediacja

Komentarz [nieznany6]: Każda osoba powinna mieć jeden tekst ekspercki, czyli 3 zestawy eksperckie trzeba wydrukować ok. 10 razy

- ⤴ Sprawca i pokrzywdzony spotykają się poza sądem, w obecności mediatora.
- ⤴ Mediator jest bezstronny i neutralny. To on ustala reguły spotkania i dba o to, aby strona słabsza nie została pokrzywdzona. Nie wtrąca się jednak do tego, co strony mówią – to one same mają wymyślić dobre rozwiązanie.
- ⤴ Mediacja ma na celu przede wszystkim osiągnięcie porozumienia między stronami. Aby je osiągnąć, często konieczne jest wczucie się w sytuację drugiej strony, a także opowiedzenie o własnych odczuciach i motywach.
- ⤴ Chodzi o to, aby sprawca naprawił wyrządzoną przez siebie szkodę, a pokrzywdzony przestał czuć się ofiarą.
- ⤴ Strony biorące udział w mediacji muszą zgadzać się co do tego, jakie zdarzenia miały miejsce. Nie jest konieczne natomiast przyznawanie się do winy.
- ⤴ Mediacja nie musi, ale może prowadzić do pogodzenia ofiary ze sprawcą.
- ⤴ Mediacja musi być dobrowolna. Każda ze stron może z niej w każdej chwili zrezygnować.
- ⤴ Polskie prawo karne przewiduje mediację, jednak zawsze jej wynik musi być zatwierdzony przez sąd.
- ⤴ Osiągnięcie porozumienia na drodze mediacji nie wyklucza nałożenia kary przez sąd, choć jest przesłanką do jej złagodzenia.

Zespół ekspercki 2
Konferencja sprawiedliwości naprawczej

- ⚡ Uczestniczą w niej sprawca, poszkodowany, ich rodziny i znajomi, przedstawiciele społeczności lokalnej, osoby zainteresowane sprawą oraz osoba prowadząca.
- ⚡ Prowadzący konferencję sprawiedliwości naprawczej pilnuje porządku, ale i aktywnie w niej uczestniczy – proponuje rozwiązania, wyraża swoje opinie.
- ⚡ Konferencje sprawiedliwości naprawczej nie są wprost wprowadzone w polskim prawie karnym, ale organizuje się je jako formę mediacji.
- ⚡ Celem konferencji jest umożliwienie sprawcy naprawienia wyrządzonej przez niego szkody i zadośćuczynienia ofierze. Odbywa się to jednak przy uwzględnieniu interesów i opinii społeczności lokalnej.
- ⚡ Aby wziąć udział w konferencji sprawca musi przyznać się do winy i wyrazić skruchę za swój czyn.
- ⚡ O rozstrzygnięciu sprawy wszyscy uczestnicy decydują wspólnie.
- ⚡ Udział w takiej konferencji nie powoduje uniknięcia kary wymierzonej przez sąd, może jednak być przesłanką do jej złagodzenia.

Zespół ekspercki 3

Negocjacje

- ⚡ W negocjacjach biorą udział tylko bezpośrednio zainteresowane strony.
- ⚡ Negocjacje polegają na tym, że strony targują się w celu osiągnięcia kompromisu. Nie ma w nich żadnych z góry ustalonych reguł, a wszystko zależy wyłącznie od stron.
- ⚡ W negocjacjach strona silniejsza może zdominować stronę słabszą i wymusić na niej korzystne dla siebie rozwiązanie. Nic nie stoi na przeszkodzie, by strona silniejsza wykorzystała w negocjacjach wszystkie swoje przewagi, jak na przykład większa wiedza lub większa odporność psychiczna.
- ⚡ Negocjacje kończą się wtedy, gdy strony osiągną porozumienie. Każda ze stron może jednak w dowolnej chwili zerwać negocjacje.
- ⚡ W polskim procesie karnym występują negocjacje, chociaż nie są one nigdzie wprost opisane. Przedmiotem negocjacji może być dobrowolne poddanie się karze (oskarżony negocjuje z oskarżycielem wymiar kary) lub sposób naprawienia szkody (oskarżony negocjuje z pokrzywdzonym). Negocjacje w procesie karnym nie zastępują jednak postępowania sądowego. Nawet wynik negocjacji z oskarżycielem jest potem zatwierdzany przez sąd.
- ⚡ Negocjacje służą najczęściej do rozwiązywania konfliktów gospodarczych (biznesowych).

Ta sytuacja naprawdę miała miejsce.

Beata Kowalska zaprosiła wszystkich znajomych na imprezę sylwestrową do swojego domu, ponieważ jej rodzice akurat w tym czasie wyjechali na narty, a jej starszy brat miał spędzić sylwestra na jakimś balu. Na imprezę przyszli między innymi jej koledzy z klasy: Adam Malinowski i Kuba Staszewski oraz Kamila Brzozowska.

Po kilku godzinach, gdy impreza się już na dobre rozkręciła, niespodziewanie do domu wpadł starszy brat Beaty, Piotr Kowalski wraz ze swoją dziewczyną. Okazało się, że Piotr od dawna „rezerwował” dom na sylwestra i widok bawiącej się grupy obcych mu osób bardzo go zdenerwował. Kazał wszystkim zakończyć imprezę i natychmiast się wynosić. Ponieważ Piotr był już dorosły i był bardzo kategoryczny, towarzystwo ze smutkiem stwierdziło, że musi skończyć zabawę – i to na długo przed północą!

W tym momencie Kuba Staszewski przypomniał sobie, że przecież rodzice Adama Malinowskiego mają altankę w ogródkach działkowych, gdzie można przenieść się z imprezą i uratować wieczór. Wszyscy wspólnie zdecydowali, że to jest świetny pomysł (choć Adam Malinowski miał wątpliwości).

Piotr Kowalski, w ramach kompromisu, odwiózł Beatę Kowalską, Adama Malinowskiego, Kubę Staszewskiego i Kamilę Brzozowską swoim samochodem na tę działkę i tam ich zostawił. Ponieważ było zimno, Adam Malinowski wpadł na pomysł rozpalenia ogniska przy użyciu zgromadzonego na działce opału. Pod wpływem euforii wywołanej sylwestrową nocą zrobił to jednak tak nieudolnie, że od ogniska zajęła się altanka państwa Malinowskich, a od tej altanki – jeszcze trzy kolejne. Straż pożarna, wezwana przez Kamilę Brzozowską, ugasiła pożar po kilku godzinach.

Strażacy powiadomili Policję, która stwierdziła, że doszło do popełnienia czynu z art. 163 kodeksu karnego:

„§ 1. Kto sprowadza zdarzenie, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach, mające postać pożaru podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.”

Policja po zebraniu materiału dowodowego skierowała sprawę przeciwko Adamowi Malinowskiemu do sądu rodzinnego. Sąd rodzinny, za zgodą sprawcy i pokrzywdzonych skierował sprawę do mediacji. Osoba prowadząca zdecydowała się przeprowadzić mediację w formie konferencji sprawiedliwości naprawczej, na którą zaprosiła następujące osoby (proszę o zgłaszanie się, żebyśmy wiedzieli, kto ma jaką rolę):

- ▲ Adama Malinowskiego – sprawcę,
- ▲ Beatę Kowalską, Kubę Staszewskiego i Kamilę Brzozowską – koleżanki i kolegę sprawcy,
- ▲ Franciszka i Anielę Głowackich – pokrzywdzonych właścicieli sąsiedniej altanki,
- ▲ Martę Pawlak – pokrzywdzoną właścicielkę sąsiedniej altanki,
- ▲ Andrzeja i Annę Malinowskich – rodziców sprawcy,
- ▲ Katarzynę i Michała Kowalskich – rodziców Beaty Kowalskiej,
- ▲ Piotra Kowalskiego – brata Beaty Kowalskiej.

Jesteśmy na sali, gdzie zaraz rozpocznie się konferencja sprawiedliwości naprawczej.

Osoba prowadząca konferencję sprawiedliwości naprawczej

Kursywą są napisane uwagi, pozostały tekst należy odczytać.

Witam wszystkich państwa! Jak państwo wiecie, nazywam się i mam przyjemność poprowadzić tę konferencję. Na początek proszę wszystkich Państwa o przedstawienie się i podanie w jaki sposób jesteście związani ze sprawcą.

Pozostali uczestnicy powinni się przedstawić; najpierw sprawcy.

Dziękuję, że Państwo tu przyszlście. Wiem, że dla wielu z was nie było to łatwe, ale wasza obecność pomoże nam lepiej sobie poradzić z tym, co miało miejsce. Jest to dla nas wszystkich szansa na naprawienie tych szkód, które zostały wyrządzone. Podczas tego spotkania będziemy się skupiać na wywołanym pożarze, który miał miejsce w sylwestra doszło. Proszę zrozumieć, że będziemy się zajmować przede wszystkim czynem Adama Malinowskiego i tym, jak ten czyn wpłynął na inne osoby. Nie jest naszym zadaniem rozstrzyganie, czy Adam Malinowski jest dobry czy zły. Chcemy tylko zbadać w jaki sposób jego działania wpłynęły na innych i – jeśli dobrze pójdzie – wypracować jakiś sposób naprawienia szkód, które z tego wynikły. Czy wszyscy to rozumieją?

(poczekaj na odpowiedź)

Adam Malinowski przyznał się do spowodowania pożaru.

Powiedz do Adama Malinowskiego:

Informuję, że nie musisz uczestniczyć w tym spotkaniu i możesz je opuścić, kiedy tylko zechcesz. Jeśli jednak opuścisz to spotkanie, sprawa ta wróci do sądu rodzinnego, który zostanie o tym powiadomiony i podejmie dalsze czynności. Jeśli jednak uda nam się osiągnąć porozumienie, a ty będziesz je wypełniać, to zostanie ono tylko zatwierdzone przez sąd rodzinny. Czy zrozumiałeś?

(poczekaj na odpowiedź)

Odpowiedz zatem na następujące pytania:

(daj mu odpowiedzieć na każde pytanie)

- Opisz, co się stało?
- O czym wtedy myślałeś?
- O czym myślałeś w czasie po tym zajściu?
- Na kogo te twoje czyny mogły mieć wpływ?
- Jak to na nich wpłynęło?

Teraz zadam pytania pokrzywdzonym.

(zadawaj te pytania po kolei tym osobom:

▲ *Anieli Głowackiej,*

▲ *Franciszkowi Głowackiemu,*

▲ *Marcie Pawlak,*

▲ *Beacie Kowalskiej)*

▲ Jaka była pani / pana reakcja na czyn Adama Malinowskiego?

▲ Jak się pani / pan czuje z tym, do czego doszło?

▲ Co było dla pani / pana w tym wszystkim najtrudniejsze?

▲ Jak zareagowali pani / pana rodzina i znajomi, gdy się dowiedzieli?

Mam pytanie do rodziców sprawcy:

Pewnie jest wam z tym bardzo ciężko. Czy chcecie nam o tym opowiedzieć?

Teraz zadam pytania osobom wspierającym pokrzywdzoną.

(zadawaj te pytania po kolei tym osobom:

- ⤴ *Katarzynie Kowalskiej,*
- ⤴ *Michałowi Kowalskiemu,*
- ⤴ *Piotrowi Kowalskiemu)*

- ⤴ Jaka była pana/pani reakcja, gdy dowiedział(a) się pan / pani o tym zdarzeniu?
- ⤴ Jak się pan/pani czuje z tym, do czego doszło?
- ⤴ Co było dla pana/pani w tym wszystkim najtrudniejsze?
- ⤴ Jakie są, pana/pani zdaniem, najważniejsze problemy w tej sprawie?

Teraz zadam pytania osobom wspierającym sprawcę.

(zadawaj te pytania po kolei tym osobom:

- ⤴ *Kubie Staszewskiemu,*
- ⤴ *Kamili Brzozowskiej.)*

- ⤴ Jaka była pana/pani reakcja, gdy dowiedział(a) się pan/pani o tym zdarzeniu?
- ⤴ Jak się pan/pani czuje z tym, do czego doszło?
- ⤴ Co było dla pana/pani w tym wszystkim najtrudniejsze?
- ⤴ Jakie są, pana/pani zdaniem, najważniejsze problemy w tej sprawie?

Zapytaj Adama Malinowskiego:

Czy chcesz coś w tej chwili dodać?

Zmierzamy do ugody

Zapytaj po kolei pokrzywdzonych:

- *Anielę Głowacką,*
- ⤴ *Franciszka Głowackiego,*
- ⤴ *Martę Pawlak,*
- ⤴ *Beatę Kowalską.*

Co chciałaby pani / chciałby pan osiągnąć w wyniku tej konferencji?

Poproś Adama Malinowskiego o odpowiedź na każdą kolejną propozycję.

W tym momencie uczestnicy powinni wspólnie zacząć wymyślać rozwiązania. Na każdą propozycję rozwiązania powinien odpowiedzieć także sprawca – Adam Malinowski. Dopytuj go – „Co o tym myślisz?” Pozwól uczestnikom negocjować.

Gdy uczestnicy osiągną porozumienie, to je zapisz.

Gdy całość porozumienia będzie zapisana, powiedz:

Zanim podpiszemy zawarte porozumienie, chcę się upewnić, że wszystkie decyzje zostały w nim dokładnie zapisane.

Odczytaj zapisane porozumienie i patrz, czy wszyscy uczestnicy się zgadzają.

Zakończ konferencję.

Czy ktoś chce jeszcze coś dodać zanim zamkniemy konferencję?

(poczekaj na odpowiedź)

Dziękuję wszystkim państwu za udział i pomoc w poradzeniu sobie z tą trudną sprawą. Gratuluję wszystkim państwu tego, że udało się nam rozwiązać ten problem. Proszę się poczęstować ciastkami i herbatą, a ja sporządzę ostateczny tekst porozumienia.

Adam Malinowski

Wcale nie chciałeś, żeby przenosić się z imprezą na działkę twoich rodziców. Uległeś po prostu sugestiom kolegów i koleżanek. Nie wiesz, co ci przyszło do głowy, żeby rozpalać ognisko przy samej ścianie altanki, ale chciałeś po prostu, żeby wszystkim było ciepło. Żałujesz swojej nieostrożności.

Beata Kowalska

To nie twoja wina, że twój brat zakończył zorganizowaną przez siebie imprezę. Jest starszy od ciebie, więc się go posłuchałaś. Nie chciałaś, żeby Adam Malinowski rozpalał ognisko, mówiłaś mu, że to głupi pomysł. W czasie pożaru o mało co nie umarłaś ze strachu. Czujesz się pokrzywdzona, bo swoim nierozsądnym postępowaniem Adam Malinowski spowodował poważne zagrożenie twojego życia.

Kuba Staszewski

Czujesz się trochę winny, że przypominałeś wszystkim o działce rodziców Adama Malinowskiego. Adam jest twoim dobrym przyjacielem i chcesz mu pomóc, chociaż prawdę mówiąc, to wszyscy go ostrzegali, żeby nie rozpalał tego ogniska.

Kamila Brzozowska

Uważasz, że to niesprawiedliwe, że tylko Adam Malinowski odpowiada w tej sprawie, bo to był wspólny pomysł, żeby jechać na tę działkę. Wiesz jednak, że to tylko Adam rozpalał ognisko, a wszyscy go próbowali zniechęcić do tego pomysłu. Sam pożar cię nie przestraszył, bo wezwana przez ciebie straż pożarna od razu go opanowała. Nie czujesz się pokrzywdzona tą sytuacją i żal ci Adama.

Franciszek Głowacki

Byłeś właścicielem altanki, która spłonęła. Nie żal ci samej budowli, ale trzymałeś w niej swoje bezcenne pamiątki z młodości, których już nigdy nie odzyskasz. Jesteś wściekły.

Aniela Głowacka

Byłaś właścicielką altanki, która spłonęła. W sumie to się cieszysz, bo z tej altanki nigdy nie korzystałaś, za to twój mąż Franciszek Głowacki przesiadywał tam całe dnie i wspominał dawne czasy. Może dzięki temu będzie teraz spędzał więcej czasu w domu z tobą.

Marta Pawlak

Byłaś właścicielką altanki, która spłonęła. Ta altanka i ta działka, to było twoje ukochane miejsce, któremu poświęcałaś cały swój wolny czas. Teraz przepadło wskutek czyjejś bezmyślności. Jest ci bardzo smutno.

Andrzej Malinowski

Twój syn wskutek bezmyślności spalił nie tylko twoją altankę na działce, ale też wyrządził olbrzymie szkody. Uważasz, że powinien ponieść karę, bo tylko to oduczy go popełniania takich błędów w przyszłości. Nie powinna to być jednak kara zbyt surowa.

Anna Malinowska

Twój syn przypadkowo wywołał pożar. Nie zrobił tego umyślnie, więc nie ma potrzeby go karać.

Katarzyna Kowalska

Adam Malinowski przez swoją nieostrożność prawie zabił twoją córkę Beatę Kowalską w pożarze. Jesteś na niego bardzo zła.

Michał Kowalski

Adam Malinowski przez swoją nieostrożność wywołał pożar, ale twojej córce Beacie Kowalskiej nic się nie stało. Sądziś, że córka trochę przesadza z opisem grożącego jej niebezpieczeństwa.

Piotr Kowalski

Jest ci głupio, że to przez ciebie twoja młodsza siostra Beata Kowalska wraz z kolegami trafiła na tę działkę. Nie powinienes być wypraszać ich z domu, a już na pewno nie powinienes być ich tam zawozić i zostawiać. Wstydzisz się.